

האחר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: תשעת הימים

כט' תמוז תשפ"א 1382 (שנה כו')

פרשת מטות-מסעי

"ויגשלו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים

לטפנו" (לבטו) מעשה בתייר עשיר שבא אצל אחד מגדולי הרבנים בירושלים

והתנצל לפניו: "רבינו! רוצה אני בכל מאודי להשתקע בארץ, אבל מה אעשה

ועסקי המרובים מעכבים אותי". השיב לו הרב: "התורה מספרת לנו על בני גד ובני ראובן שאמרו למשה: "גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו", ומשה רבינו בתשובתו אליהם אמר: "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם והיוצא מפיכם תעשו". המה הקדימו מקניהם לטפם ואילו משה הפך דבריהם והקדים: "ערים לטפכם וגדרות לצאנכם", ולמה? אמר להם משה: "כל עוד אתם בהולים על ממונכם ומראים שרכושכם חביב עליכם מבניכם, אין לתת בכם אימון שתקיימו את הבטחתכם "להיחלץ חושים לפני העם", שכן שהנוהג כן אינו מסוגל להיות לוחם טוב, חלוץ לפני המחנה, לכן קודם "בנו לכם ערים לטפכם" ואחר כך "גדרות לצאנכם", ואז אוכל להאמין לדבריכם "כי היוצא מפיכם תעשו", כי יש אדם שדואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד בניו, דמיו אינם עוזרים ובניו אינם חוזרים....".

אמר העשיר: "כן אעשה, אשתדל לחסל עסקי בגולה ולהתיישב בקרוב, אי"ה", "אל תאמר אי"ה, כי השם יתברך בוודאי רוצה שבניו יעלו ויבואו לארץ הקדושה לבנותה להבנות בה, אלא תאמר: 'אם ארצה ואם יעזור לי השם', ואלוהי אברהם יהיה בעזרך לבצע את רצונך הטוב והבא להיטהר מסייעים בידו" (אמרי חן)

ראש חודש שחל בשבת

השבת שראש חודש חל בו מוציאים שני ספרי תורה: **בראשון** קוראים שבעה עולים בפרשת שבוע, **בספר השני** המפטיר קורא של ראש חודש (שו"ע סי' תכה ס"א). **ולעניין חצי קדיש** לספרדים- אומרים אחרי כל ספר תורה (כה"ח סי' תכה ס"ק 1) [אפילו במקרה שיש ספר תורה אחת וגוללו אותו מקריאה לקריאה (בשם הרה"ג בן ציון אבא שאול בע"פ, דברי בנייהו לגר"ב דיין ח"יט ס"ט, מקוה מים לגר"מ מלכה ח"ג ס"ה)] ולאשכנזים- אחרי ספר תורה שני בלבד עבור שניהם (כה"ח שם, משנ"ב ס"ק ג) **ולעניין הפטרה** לספרדים "שמעו דבר" [של פר' מסעי] ונכון שבסיום הפטרה יאמר המפטיר פסוק ראשון ואחרון מהפטרת "השמים כסא"י" [הפר' ר"ה שחל בשבת] והאשכנזים – מפטירים אחרת כאמור בהרמ"א סי' תכה ס"א (ילקוט יוסף סי' תכה ס"ב).

"זעקת החורבן" (מפי קרן גוטליב עו"ס שעבדה עם עולים מאתיופיה וגרה בבני דרום)

מעשה שהיה

בואו נודה בזה, קצת קשה להתאבל באמת על דבר שקרה לפני

2,000 שנה. שמעולם לא ראינו ואין אנו יודעים את גודל ההפסד ומתכננים

בדמיון את חופשת הקיץ שלנו נקודת המפנה חלה אצלי בתחילת שנות ה-20 לחיי, כשעבדתי בתור מורה ומדריכה באתר הקרואנים "בת חצור" שליד גדרה, היו בו 700 קרואנים שאכלסו אלפי עולים חדשים מאתיופיה שעלו לארץ ב"מבצע שלמה" (י"ב סיוון תשנ"א). בבקרים עבדתי כמורה בבי"ס "יד שבתאי" באשדוד, שם הם למדו. ובשעות אחרי הצהריים והערב עבדתי כמדריכה במקום בו הם גרו. היה זה מבצע מרגש מאד ומיוחד, ניכר היה שהם יהודים, הם

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * **לא לעיין בזמן תפילה** * שקיעה 7:49-7:51 * סוף זמן ק"ש 8:30-8:32

יציאת שבת: 9:16

יציאת שבת: 8:21

כניסת שבת: 7:31

שמרו שבת, הכירו את רוב החגים, שמרו על מסורת יהודית באופן אדוק ושמרני, אך הנתק שעברו במשך השנים הללו השפיע על עולם המסורת שלהם. הם לא הכירו את חג פורים וחנוכה ולכן גם לא שמעו על ההלכות שנגזרו כתוצאה מכך לאורך הדורות. היו לי מספר משימות, בראש ובראשונה ללמד אותם את השפה העברית, זהו התנאי הבסיסי לקליטה מהירה ולהשתלבות בחברה הישראלית. כמורה החלטתי להקדיש זמן ניכר בכל יום כדי ללמד את היהדות החסרה להם. ר"ח ניסן הגיע, החלטתי להתחיל ללמד על חג הפסח, היו לי בכיתה 20 תלמידים בכיתות ג-ו ששובצו על פי רמת הקריאה ולא על פי גילם, "היום ר"ח ניסן, זהו החודש בו אנו חוגגים את חג הפסח שהוא אחד משלושת הרגלים בו נהגו היהודים לעלות לירושלים לבית המקדש". לפתע קפץ אחד התלמידים וקטע את דברי: "המורה, את היית פעם בבית המקדש?", חייכתי אליו מתוך הבנה שהוא קצת מבולבל. "לא, מה פתאום, זה היה ממש מזמן", אך הוא התעקש, ושאל שוב, שוב חייכתי וחשבתי לעצמי: מה הוא לא מבין? אולי העברית שלי קשה לו? והחלטתי להסביר בבהירות: "לא, מה פתאום, זה היה ממש לפני הרבה מאד שנים, לפני הרבה הרבה זמן!", וקיוויתי שהפעם הבהרתי את עצמי כראוי. אך כעת שאר התלמידים שאלו בהמולה יחד: "אף פעם לא היית שם?", "המורה, איך זה להיות בבית המקדש? איך נראה בית המקדש?". "שקט, תקשיבו, אין בית המקדש! היה בית מקדש לפני הרבה מאד שנים, אבל היום אין! הוא חרב! הוא נשרף! אני לא הייתי שם, אבא שלי לא היה שם, סבא שלי גם לא! כבר אלפיים שנה אין לנו בית המקדש!". ההמולה בכיתה התגברה יותר ויותר כשהם מדברים ביניהם באמהרית, מתווכחים, מתרגמים, מסבירים, צועקים ואני כבר לא מצליחה להשתלט על הסדר בכיתה. כשצלצל הפעמון הם אספו את חפציהם ורצו הביתה ואני יצאתי מבית הספר מותשת ומבולבלת לגמרי. בבוקר שלמחרת, כמעט שכחתי לגמרי מכל הסיפור אך כשהגעתי לשער בית הספר קיבל את פני השומר במבט קצת מבוהל, "תגידי, מה קורה פה היום? יש לך מושג?". ניסיתי להיזכר אם יש איזו פעילות מיוחדת ששכחתי על קיומה אך לא הצלחתי להיזכר. "למה? מה קרה?", שאלתי אך הוא הצביע לכיוון פתח בית הספר. ראיתי התקהלות לא קטנה של עולים מבוגרים, כנראה הוריהם של התלמידים שלי, מה הם עושים פה? ועל מה כל הצעקות? תמהתי ניגשתי אליהם מנסה להבין על מה כל הרעש. כשהתקרבתי השתרר פתאום שקט גמור אחד המבוגרים שידע עברית ברמה טובה, שאל אותי: "את המורה של הילדים שלנו?". "כן, מה קורה פה אדוני?" שאלתי. "הילדים חזרו אתמול הביתה ואמרו לנו שהמורה שמלמדת אותם סיפרה להם שאין בית המקדש בירושלים, מי יכול להגיד להם דבר כזה?", הוא הביט עלי במבט כועס. "דיברנו בשיעור על בית המקדש, הרגשתי שהם קצת מבולבלים, אז הבהרתי שבית המקדש נשרף לפני אלפי שנים, ושהיום אין לנו בית מקדש, זה הכל, על מה כל המהומה?". הוא הביט עלי במבט לא מאמין "מה? על מה את מדברת?". "אני לא מבינה על מה כל הכעס, פשוט הזכרתי להם שבית המקדש נחרב ואינו קיים היום". האיש פנה לחבריו ותרגם את דברי בקול רועד. פתאום ההמולה התחדשה, הוא השתיק אותם ופנה אלי: "את בטוחה?", "מה בטוחה? אם בית המקדש חרב? ברור שאני בטוחה!", איזו סיטואציה מוזרה חשבתי לעצמי. הוא שוב תרגם לחבריו את דברי בקול דרמטי, נראה שהמסר סוף סוף הובן: אישה אחת נפלה על האדמה, השנייה פרצה בבכי קורע לב, גבר אחד הביט כלא מאמין וקבוצת גברים דיברה ביניהם בשקט, במילים מבולבלות ומתקשות להאמין.... עמדתי מולם והייתי המומה. הרגשתי כאילו הבאתי אליהם בשורת איוב שהייתה קשה מנשוא, כאילו בישרתי להם על מותו של אדם אהוב....

לאחר כמה חודשים, שוב הגיע תשעה באב, עמדתי לפני לימודי באוניברסיטה והתקופה בה הייתי מורה ומדריכה נראתה לי רחוקה, אך לא יכולתי שלא להיזכר באותו ר"ח ניסן, במבטים

של הילדים הכועסים, בצעקות של ההורים, בבכי האימהות, בשקט האומלל של הגברים ובהלם שהשתרר לשמע הבשורה הכל כך קשה. באותו הרגע הבנתי! הבנתי, שכך בדיוק אנחנו אמורים להתאבל על חורבן בית המקדש בתשעה באב. אנו אמורים לבכות על אובדן האחדות והשלום שבינינו, להצטער על העלמות השכינה הקדושה מחיינו בארץ ישראל. לכאוב את חורבנו של המרכז הרוחני שאיחד את כל העם סביבו. מאז, בכל שנה כשמגיע תשעה באב, אני חווה מחדש את המקרה ההוא, את אותם אנשים שמצד אחד אני לימדתי אותם על היהדות שבארץ ישראל של היום, אך מצד שני, הם לימדו אותי שיעור משמעותי ביותר על יהדות עמוקה, שנמצאת מעל מושגי הזמן והמקום, יהדות שורשית אמיתית!! (אתר אש התורה)

הלכות חודש אב (מ"ח ועד תשעה באב)

פינת ההלכה

בניה ותיקונים

א. משנכנס אב ממעטים בשמחה (ש"ע אור"ח סי' תקנ"א ס"א) וכן בבניין של שמחה היינו בניה לרווחה ולנוי בעלמא שאינה לצורך מגורים אסור לבנות בימים אלו (משנ"צ ס"ק יב) אסור לסייד ולצבוע את הדירה בימים אלו (ש"ע ס"ב), אבל במקום הפסד ממון מותר (תורת מועדים סי' ה ס"ט). טפטים יש להחמיר שלא להדביקם (ילקו"י קובץ שפחות ח"א עמ' רפ, ה. ילקו"י ח"ב עמ' תשל"ג דברי זנינו לגר"צ ליון ח"ב עמ' עו, נתיב המלכות לגר"י ב"ר-שלום עמ' רה ועוד) ומותר לעשות מעקה אפילו בתשעה באב עצמו שיש בזה מצוה למנוע סכנה (בא"ח דברים ס"ג).
ב. אסור לנטוע אילנות ולשתול פרחים ודשא לנוי בימים אלו, אבל טיפול בגינה קיימת כגון: ניקוש ושאר עבודות וכן נטיעה לצורך פרנסה מותרים בימים אלו, אך לא בתשעה באב (ילקו"י ארבע תעניות עמ' רלט-רנ ס"י, פסקי תשובות סי' תקנ"א ס"ט).
ג. אסור לתפור, לגזור ולסרוג בגדים חדשים וכן לא לתפור נעלים חדשות, אבל מותר לתקן בגד או נעל שנקרעו [או כפתור שנפל (חזו"ע עמ' רז)].

קניית ד. נוהגים שלא לקנות בגדים או נעלים חדשות (ש"ע ס"ז ומהרמ"א, בא"ח ס"ו-י) מ"מ במקום הפסד ממון מותר (בא"ח ס"ב) ומותר לקנות נעלים חדשות של בד או גומי לצורך תשעה באב [וטוב שינעלם זמן מועט קודם תשעה באב, כדי שלא יחדשם בתשעה באב] (תורת מועדים ס"ג). מותר לקנות מזגן ולהתקינו בימים אלה (ילקו"י ארבע תעניות סי' תקנ"א ס"ט).

ה. מותר לקנות רהיטים חדשים הנחוצים לו להשתמש בהם, בימים אלו. אך טוב להחמיר שלא יביאו לו את הרהיטים לבית עד אחרי תשעה באב (ילקו"י עמ' רלט).
ו. מותר לקנות מכונית חדשה כשצריך אותה לפרנסתו, אך עבור טיול בעלמא יש להימנע מלקנות בימים אלו, אלא אם כן הזדמנה לו במחיר מוזל ואחרי תשעה באב תתייקר (ילקו"י עמ' רלט ס"ה).
ז. מותר לקנות ספרי קודש ותפילין חדשות וכדו' אע"פ ששמח בהם, כיון שזה דבר מצווה (עמ' רמב) **אכילת בשר ושתית יין ח. נוהגים** שלא לאכול בשר [עוף ובקר] בכל תשעת ימים אלו [חוץ משבת] (חזו"ע ארבע תעניות עמ' קסט).

בכלל המנהג אין לאכול גם תבשיל שבושל בו בשר אף על פי שאין בו בשר, אבל מרק שנעשה מאבקת מרק עוף בשרי מותר (חזו"ע עמ' קעד).

ט. בסעודת מצוה [כגון: סעודת ברית מילה (בזמנה או מיד שנתרפא התינוק) (חזו"ע עמ' קאז), פדיון הבן, בר מצוה שנערך בזמנו, סיום מסכת שרגילים לעשות סיום בסעודה] מותר לאכול בשר וכן אם ברך בטעות על בשר יטעם קצת [כדי שלא תהא ברכתו לבטלה], וכן חולה אפילו אין בו סכנה [או שנתרפא ועודנו חלוש] (חזו"ע עמ' קאג). ומעוברות ומיניקות הסובלות מחולשה מותר להן לאכול בשר (תורת מועדים סי' ה ס"מג-נה).

י. מותר לתת לקטנים עד גיל 13 לאכול בשר גם אחרי ר"ח אב [למעט תשעה באב כולל סעודה מפסקת] בפרט אם הוא קטן שלא בריא כל כך (חזו"ע עמ' ק) וטוב להחמיר מגיל 12 ויום אחד (פס).
יא. האוכל אחר השבת משיירי הבשר שנשארו לו מסעודת שבת יש לו על מה לסמוך, ובפרט אם אוכלם בסעודה רביעית, והוא רגיל לאכול בשר בסעודה זו (חזו"ע עמ' קעז). [ואפשר ליתנם לקטנים כאמור בסעיף י]. ומותר לטעום בערב שבת מתבשילי הבשר שמבשלים לכבוד שבת (חזו"ע עמ' קעה).

יב. יש נוהגים שלא לשתות יין מיום ראש חודש, ויש נוהגים רק בשבוע שחל בו תשעה באב [השנה אין דין של שבוע שחל בו] (ש"ע סי' תקנ"א ס"ט), מ"מ לספרדים מותר לשתות יין של הבדלה (ש"ע סי' תקנ"א ס"י) אבל האשכנזים נוהגים לתת לקטן לשתות [ואם אין קטן אז גדול] (הרמ"א פס, פסקי תשובות פס). ושאר משקאות חריפים מותר לשתות בימים אלו (הרמ"א סי"א, ילקו"י עמ' רל ס"לה).

שמחות יג. הספרדים נוהגים שלא לשאת אישה מ"ח אב (ש"ע סי' תקנ"א ס"ב). ואשכנזים כבר מ"ז בתמוז (הרמ"א פס). אבל לארס ללא סעודה מותר אפילו בתשעה באב שמא יקדימו אחר (ש"ע פס).

יד. מסיבת יום הולדת שחלה בימים אלו ראוי לדחותה לאחר תשעה באב, אלא אם כן עושים דבר צנוע בבית. ומסיבת בר-מצוה עושים אבל בת-מצוה נכון לדחות לאחר ימים אלו (ילקו"י קס ס"ד, יג). אין לעשות סעודת חנוכה הבית בימים אלו (שז"ע שמוות ילקו"י ח"א עמ' רפד) אבל לקרוא את סדר "חנוכה הבית" ללא "שהחיינו" אפשר, ואת ברכת "שהחיינו" והסעודה ידחה לאחר תשעה באב (ז.ע) **לבישת בגד מכובס וכיבוס:**

טו. ספרדים: מותר לכבס וללבוש בגד מכובס עד תשעה באב [כוון שהשנה אין דין שבוע שחל בו (ש"ע ס"ז)], אבל בתשעה באב אסור ולכן יש "להכין בגדים" כדי שנוכל ללבושם בתשעה באב. וכל האמור הינו לגברים, נשים וילדים מגיל שמבינים את משמעות החורבן (הליכות עולם ח"ב עמ' קמ). **אשכנזים:** אסור ללבוש בגדים מכובסים וכן לכבס בגדים החל מראש חודש אב ועד תשעה באב (ש"ע סי' תקנ"א ס"ג) ולכן יש "להכין בגדים" כדי שנוכל ללבושם בימים אלו. לכבוד שבת מותר ללבוש בגדים מכובסים (משנ"צ ס"ה לז, כי בא מועד ארבעה תעניות לרב חותה סי' תקנ"א ס"ה). קטנים עד גיל חינוך [גיל 6] מותר לכבס וללבוש בגדים מכובסים (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ג) ומעל גיל זה אם לכלך בגדיו יש להקל ולהביא לו בגד מכובס ואם אין לו מותר גם לכבס (פסקי תשובות ס"מה). **ז. ניתן "להכין בגדים" ע"י:**

ספרדים: שילבש כל בגד זמן כלשהוא [מס' דקות כשמזיע הרבה ואם אינו מזיע ילבשם בין חצי שעה לשעה (אור לליון ח"ג פ"כז ס"ה, עיין חזו"ע עמ' רכט-לכז, הליכות עולם ח"ב עמ' קמ)] ואז יצא מתורת מכובס. ודין זה הוא לגבי בגדים ומצעים, אבל לבנים וגרביים מעיקר הדין מותר להשתמש במכובסים, מ"מ טוב גם אותם להכין לפני כן ע"י שילבשם מס' דקות [וכנ"ל שמזיע] לפני שבוע שחל בו תשעה באב (חזו"ע עמ' רכט, לכז, ש"ת מעין אומר ח"ג עמ' קסה, עיין כי צעוד מועד לרב חותה עמ' מז, ילקו"י מועדים מהדורת תשס"ד בהבהרה למ' תש"ע עמ' תרכו)

אשכנזים: ע"י שילבש כל בגד כשעה וכו' עד שיכין לו מלאי כנדרש. ויכול אף ללבוש מספר בגדים יחד אחד על השני למשך שעה אחת. ואם שכח להכיןם לפני ראש חודש, יוכל להכיןם באופן הנ"ל ע"י שילבשם בשבת [ולא יאמר שעושה זאת ללבישה בחול]. שכח להכיןם אף בשבת יוכל ללבושם ע"י שיניח את הבגדים כשעה אחת על גבי הקרקע [ואז נפגם מניקיונו וכו']. אך המזיע הרבה יכול להקל ללבוש לבנים וגרביים מכובסים (פסקי תשובות ח"ו סי' תקנ"א ס"ז). אשה לצורך טהרה מותר השתמש בבגדים ומצעים מכובסים הנצרכים לכך [ללא הנ"ל] וכן רשאית לכבס וללבושם לפי הצורך (ערוך השולחן סי' תקנ"א ס"טו).

גילוח ותספורת

זא. **אשכנזים:** נוהגים שלא להתגלח ולא להסתפר מ-יז' בתמוז עד תשעה באב (הרמ"א סי' תקנ"א ס"ד). **ספרדים:** השנה שאין דין שבוע שחל בו תשעה באב כי תשעה באב חל ביום ראשון ולכן מותר להסתפר ולהתגלח בכל השבוע שלפני תשעה באב (ש"ע סי' תקנ"א ס"ד חזו"ע עמ' קכח), מ"מ טוב להחמיר לעניין תספורת הראש שלא להסתפר בשבוע שלפניו (מ-ב' באב עד ז' באב) (הליכות עולם ח"ב עמ' קמ) ונכון להחמיר לפחות שלא להסתפר בערב שבת (חזון) [יום שישי] (חזו"ע עמ' רכז בהערות, מועד לכל חי לגר"ח פלאגי סי' יכה) אבל לעניין גילוח הזקן למי שרגיל בכך ונגרם לו צער כשנמנע מגילוח, אינו צריך להחמיר בזה בפרט כשעושה כן לכבוד שבת (הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"ב עמ' קמג). ויש נוהגים להחמיר החל מראש חודש אב (חזו"ע ארבע תעניות עמ' ריח). ובעלי הברית [מוהל, סנדק, אבי הבן] מותרים להסתפר ביום המילה, בימים אלה (חזו"ע עמ' רכג).

רחצה ומקלחת:

זב. **ספרדים:** מותר להתרחץ במים חמים כרגיל בכל ימים אלו [בתשעה באב אסור] (כוון שאין השנה דין שבוע שחל בו) (ש"ע סי' תקנ"א ס"ד). בערב שבת חזון מותר לגזוז ציפורנים (בא"ח דברים יג) **אשכנזים:** נוהגים שלא להתרחץ במים החל מראש חודש אב עד תשעה באב (הרמ"א סי' תקנ"א ס"טז), משנ"צ ס"ק פח, ערוך השולחן ס"לה, פסקי תשובות סי' תקנ"א ס"מח). ובזמננו שהחום גדול יש להקל להתקלח במים צוננים ואפילו עם סבון (פסקי תשובות קס, ילקו"י עמ' סכז-סכג) [ופורשים דהיינו חמים קצת כדי להעביר צינתם הרי הם בכלל צונן כל שאינו נהנה מחום המים] (פסקי תשובות קס) ולרפואה מותר להתרחץ אפילו במים חמים (משנ"צ ס"ה פה, פסקי תשובות קס ס"ט) וכן אשה לצורך טהרה מותר (ערוך השולחן ס"ל, הרמ"א סי' תקנ"א ס"טז). בערב שבת חזון [פ' דברים] יש מתירים חפיפת הראש במים חמים (הרמ"א קס) וכן יש מקילים גם פניו ידיו ורגליו (משנ"צ ס"ה לז) ויש מקילים אפילו כל גופו (פסקי תשובות קס ס"מט). ומותר לגזוז ציפורנים.

ניתן לשאול שאלות בענייני רפואה לקראת צום תשעה באב את הרה"ג אב"ד אלחנן פרץ בליווי

רופא ביום שלישי ד' אב בשעות: 10:00-12:00 וב- 15:00-17:00 בטלפונים:

052-7648638, 050-4109220, 052-7190959